

EUROPAKO ELEIZ BERRIAK

Europa zaar ontan gogor tinkatu ditu sustraiak egungo erti berri onek. Frantzin bertar leiz berri jasotzea beñere ez bezain naroa izan da azken urte auetan: iru milla eleiza jaso edo konpondu dira 1949 ezkeroz.

Oraindik bizkorrago dabiltz Alemani'n: Koloni'ko inguruetan bakarrik berreun ta berrogeitamar eleiz jaso dira azken amar urte auetan. Italia ere esnatu da, batez ere Ipar-eldetik.

Orra or gai ontaz, Europa-zear dakusgun uartze alaia.

I.- ORRENBESTE ELEIZ BERRIREN ZERGAITIA.

Lau arrazoi dagerzkigu garbiro:

1) Azken gudan ondaturiko eleizak berritzeagatik.

2) Erritxo ta baserrietatik uri aundietara datozenak zaintzearren.

3) Alemani'n, gaiñera, rusoen aldetik

artaldera pasa diranel laguntza eman naian.

4) Kristautasun-kimu berriak sortu diralako Europa guzian, adibidez, "Mission de France".

II.- NAZIO ARTEKO NABARITASUNAK.

1.- Nun eleiz berri geiago?

Ipar-raldeko nazioak ditugu nagusi; Lutero ezkerro erlijio gudaketan naasturik ibilli izan diran nazioak dagerzkigu garaille. Emen sartu dezazkegu Prantzi, Alemani ta Suiza. Paketsuetan, berriz, Itali ta Espaiñi. Geiegirik gabe esan dezakegu eun eleiz berrietatik larogeitamar Alpes ta Pirineos goitik agertzen dirala. Gañerako amar Itali'n; eta Espaiñi'koak nun dira?

2.- Eleiz egikeran ezberdintasunak.

Iparraldean aurrendari, berri-zaleak ditugu. Egoaldean, berriz, adibidez Itali'n, aserre-xamar lendar eta oraindarrak. Espaiñi'n, berriz, zaputzetan... Dana dala, jaso diren eleiz berrieri berri-kutsu bat darie. Berri-zaletasuna burua jasorik dabil. Egun, Europa'n bukatu dirala, esan dezakegu, estilokera-tzazko jardun aserreak. Danak baitetsi dute joera berri au. Garaille dugu eleiz egikera oraindarra. Garbiro dasaigu onek, ez dala au, nolanaiko ertilarien txoroaldi bat, jakituri, teknika, ta egikera osoaren aldaketa sakon bat baizik. Au gertatu izan da beti erti-aro-eraldaketa nagusietan.

Ikus ditzagun orain banan banan aita-turiko nazioetan egin diran lanak.

III.- ERTI LANAK EUROPAKO NAZIOETAN.

1.- Itali.

Batez beste eleiz asko dira Italin'n; eta oien artean zaar geiegi. Ala ere beargune aundia sortu da uri aundietan,

inguruko jendetza guzia laisterka datorrelako. Itali'tar arkitektoak beste edozein nazioetakoak bezin ondo gertuak daude eleiz berrigintzari ekiteko. Esan dezakegu, beraz, Itali'n ba-dira-la beste edozein nazioetan baiño etxegille garai geiago. Aalmen aundikoak dira, eta eleiz jasotze ortan asmo bikaiñak ere badituzte. Baiña, eleizgizonen aldetik ez dute laguntasunik aurkitu; batez ere Teoloji gidaritzza nai lukete. Eleizgizon asko, ertilari-naimenaren irrita oiei bidea erakutsi bearrean ixillik daude. Ikusi ditugu orren ondorenak: gaurko Itali'n jasotako eleiz berri asko, auxe besterik ez dira, orma zaarrak apainduri berriakin. Onek galerazten du erlijio-erti egiazko baten bizikera. Ez dugu txarra oraiñarteko eleiz jasotzea zarra dalako, bere garaia joan zaiolako baizik. Ez dugu esan nai orain arteko guzia txarra izan danik, beste gaurko erti berri oni ateak zabaldu bear dizkiogula baizik. Esate baterako, zergatik jarriko dituko ainbat altare, oraindaiño bezela? Apaiz gelegi bagenitu-edo, barroko aspergarriaren ondorenak utzi nai ezik bagenbiltz bezela.

2.- Alemani.

Ezin siñetsi ikusi gabe, nazio onek azken urte auetan egiñiko lanak. Fizkor jeiki zan azken gudaketan zigorkada bikaiña artuarren.

Eleiz galetan aldaketa asko ikusi ditu; batez ere. Obispo jaunak, erri-jendea apaizarekin eleizkizunetan alkartu naian egiñiko lanagatik. Au da, gaur doixtar-eleizaren nai kezkatia.

Aldareak jendearengana urreratu dira. Meza-emaillea ere, aldarez beste aldetik jendeari begira jarduten da. Aachen'go eleizan ere, bai Jaunartzeko toki egokia: erdian dagon aldare nagusi bakarra alboetara luzatzen da bide luzean. Orixe bai "Jaunaren Maia".

Berezitasun berri bat dugu leiartzan edo bidrierakin ere. Eztira oraindaiñoakoak bezela, ormigoiz alkartutako kristal lodiz egiñak baizik. Teillatuak lurreraiñoakoak dira geienetan,

garden eta labanak benetan. Margo biziz jantzi-ta antzezki irudiak, egon eziñik, kezkatu, doix-tarren arazo ziztakor guzien azalgai dirudite; nazio indartsu eta nortasun bikaineko onen zer-bait darakusgute oraingo eleiz berri auek.

3.- Suiza.

Nazio ontan ez da ain indartsua liturji-zaletasun aurrendaria. Orregatik aurrerapen aundirik gabe dakusgu emengo eleiz egintza. Planto eginda gelditu dira erti arauke-ta geldi baten babesean. Gotzai ta apaiz askori ez die eman ajolik erti berri onek. Itali'n bezela Teoloji gidaritza bat falta zaie ertilari-eri. Ala ere, azaldu dira etxegille garaille batzuk: Heiman Baur ta Fritz Netzger. Lan eder-rak egin dituzte. Baita Paul Stockli'k ere, aita-turiko bidriera jasoeran.

4.- Prantzi.

Ez da errez emengo erti berria epaitzen; batez ere bere jomuga eta egikeran. Berriketa ugari sortu dute, Vence, Assy, Adicourt ta Rochamp'ko eleiz berriak. Kritika gogorra egin zien Vence'koari, orain urte batzuk. Bost urte geroago Rschamp'koari ez diote ezer esan, askoz berrizaleagoa izan arren. Baiña, egia esan Rochamp'ko onetzaz ere: ez du au litur-ji-zaletasunak sortu. Eleiz izenaren orde z mu-seo izena ezarri dezaiokegu. Ikusmira egarri di-ranentzat egiña dirudi.

Zer ikusi aundia izan dute Coutourier ta Regmi apaiz dominikak. Gogor jardun dira, "L'Art Sacré" izeneko aldizkariak, ertilari-eri bidea zuzendu naian; bearretsi naian, alegia, e-leiz-gaietan pin jokatu ditezen.

Beste nazio askotan bezela, Prantzian ere, eleiz zaarrak berritu, arindu eta argitu egin dituzte. "Mission de France" izan da gidari; bai lan ederrik egin ere... Lagundi onen jomuga, eleiz gai guzietzaz, berritze sakob bat da. Be-re jarduna erti-alor berrietara ere eldu da.

5.- Espaiñi.

Ez da zailla nazio ontako erti-berri edestia egitea. Lerro gutxitan sartu diteke guzia. Espaiñi'ko eleiz-berri jasotzea izakizun omen da oraindik...

Azkenengo g daketa ezkerro nazio au lengo era zaarretara biurtu zaigula dirudi. Igaro dezakegu nazio au Iparaldetik Egoaldera, egungo berriketa ontaz jantziriko eleiz berri bat aurkitu gabe. Noizean bein zerbait azaltzen da, baiña beti bildurrez bailira, berrikeri lotsati batzuk orma zaarrari erantsiz. Zeren bildurra?

Dagon puxka ori ere Iparaldean dager. Joan gaitezen beruntz, ia zer dakusgun. Eleiz zaarra ugari! Ala ere ori beste errurik ez baltz...!

Europa guzian eleiz zaar asko gelditu dira eleizkizunetatik baztertuta. Batzuk museo edo beste zerbaitera biurtuaz, eta ez gutxi lurra jota daudenak.

Ori ala izan arren, Espaiñi'n or gabiltza gora ta bera, autsez beteriko eleiz zaar oiekin; oberik ez baitaukagu otoitzerako. Ara nolakoak ditugun eleiz oietako batzuk: apaingarri gelegi; autsa mardula oro estaltzen; pipiak jandako egurra alde guzietan, mats-mordo, ostozikin, urre-kolore, biotz-ukitu naiko edergaillu galanki; aspergarri gelegi: anima bete ezin ala. Ondo dio bai Lerkaro kardenal jaunak, antziñako eleiz zaar oiek ez dakitela gaurko gaztediaren biotzak betetzen.

* * * * *

Bukatzeranoa. Eleiz-berri jasotze onek, utsuneak izan arren, itxaropen alaitsu bat dario gure biotzetara. Europa zaar onek ezin ditzake buru-arinkeritzaz epaitu egungo erti-lan guzi oiek.

Erti onek beste zerbait gorderik dauka: eleizkizun gaietan dabillen naasketa ori nolabait bere laguntzaz erabaki nai dutsu bat.

Erti-aro berri baten asieran gaude. Orregatik ezin ditezke orain egiñiko lanak geiago edertu ezin alakoak izatea. Lana pranko egi-ten ari dira Iparaldeko nazioetan. Ala ere, Egoaldetik etorri oi izan da beti irudi asmamen bultzakorra. Italiti'k sortu da geienean Ipar aldekoen utsune betetze eta leunketa.

Orainarteko eleiz berriak, eder eta esan nai aundikoak izan arren, zerbaiten bearingan deritzaizkit. Nik uste Itali'tarren zai daudela, azken osakuntza lortu naian. Ez da izango lenengoz; len ere izan da bitan gutxienez: XI eta XIII garrenean, Erdi-aroko erti-azal-keran lenengoz; eta geroago, "renazimienta" deritzaion XV-XVII'garrengo erti-klasikoaren berpiztean.

Gertatuko berriro auxe bera...? Alaxe uste.

Ulazia'tar Von, ofm.

Erri-Berri'n filosofilari